

A2^r

AD CANDIDVM
LECTOREM.
CVM reipſa compererim,
Candide Lector, librum
Bucolicorum Virgilij in o=
mnibus ſcholis proponi
pueris, & interdum à non=
nullis præceptoribus, præ=
fertim indoctis, fatiſ ineptè reddi, pu=
taui me aliquam gratiam initurum ef=
ſe apud ſcholasticam iuuentutem, ſi
hunc libellum pro mea virili germani=
ce redderem, id quod me ſumma fide
præſtitiffè confido. Cum autem ea res
ſit noui exempli, non defuerunt Zoili,
qui confilium meum honeſtum & vtile
vituperarunt, eo quod humilitas argu=
menti Bucolici ſic in ſolutam oratio=
nem conuerſa gratiam amittat. Græ=
cas enim Muſas (vt ingenue fatear) que
ore rotundo, vt ait Epigrammatarius,
locutæ ſunt, parum feliciter coget quis
præter morem latine loqui, multo mi=
nus latinæ coget imitari barbariem
germanicam, præfertim in poëmate,
& tali quidem genere argumenti, ſi vel
eruditam humilitatem ſpectes, vel, vt

A 2 ita

A2^v

AD LECTOREM.

ita dicam, humilis argumenti granditatem, de qua magno iudico Poëta tamen gloriatur in Ecloga quarta, & ea tamen intra suos fines confitit, ne Mufæ ficelides paulo maiora canentes, à decoro aberrant, fed arbutis & humilibus myricis, hoc eft, humilitati inftituti argumenti Bucolici, fi vel inuentionem, vel elocutionem fpectes, cum laude fumma deferuiant. Nobis, inquit ille, non licet effe tam difertis, qui Mufas colimus feueriores. Credo equidem, quod illa Maronis auena tenuis fuam quoqû inimitabilem eruditioné, & artem habeat. Merebitur tamen laudem (vt optima quæqû mihi de te pollicear, candide Lector) conatus meus honeftiffimus, cum quicquid huius à me factum eft, hoc confilio factum fit, vt puerorum ftudijs confulam. Nam æqui rerum talium æftimatores etiam hoc approbabunt, fi, vt bene morati euadant pueri, ftudeam cum illis ludere par impar, equitare in harundine longa. Ad hæc fubijcias tibi vulgare & veriffimum dictum: μωμησεται τις μαλ=λου, η μμησεται.

VALE.

A3^r

OPTIMÆ
 SPEI PVERIS, IO=
 HANNI, CHRISTOPHORO
 & Valentino, clarifsimi viri Iohannis
 Stahls J. V. Doctoris. filiis in Sali-
 nis Saxonice, M. Stephanus
 Riccius fenior,
 S. P. D.

QVANTA RES SIT,
 quamq; fancta, confilium
 amici, qui & rebus & ftu=
 dijs noftris confultum fem=
 per uelit, uel Homericus
 uerficulus comprobat, ατα=
 θη ωραιφασις δριμ εται=
 ρα, uel communis Græco=
 rum fententia, ιερου η βαλη, neq; etiam temere.
 Nam uel hoc nomine fuauifima fit amicitia, mutua
 utrinq; adhortatione condita atq; condulcata. Non
 enim inter media officia (ut illi uocant) fed inter
 præftantiffima atq; fumma collocandum mihi uide=
 tur, fi amicus amicum amice admonet. Confilio au=
 tem honefto, & quod in rem noftram confulit, non
 paruiffe, hominis eft extremi ingenij (ut ille dixit)
 optlmi autem recte monenti paruiffe. Nam ita de=
 mum fit, ut maxima difpendia uitemus, in quæ alio=
 qui incideremus neglecto confilio, id quod uolue=
 runt etiam indicare Poëtæ prudentiffimi uiri fabula

A 3 illa

A3^v

PRAEFATIO.

illa Promethei & Epimethei. Et quid detrimenti nobis redeat ex contempto consilio, docemur postea euentu scultorum magistro, quando uidemus nostra nos in discrimen coniectos esse temeritate, tum frustra facti nos solet poenitere. Quid enim attinet tum ωρομηθεα ειναι μετα τα ωραγματα . Paruisse uerò bono consilio & nobis dignum est, & ò re nostra.

Nota est fabella de hædo intra stabulum à matre partum itura concluso, quem lupo caprifans sollicitauit post discessum matris, ut fores, quas ne utquam aperendas esse interminata fuerat mater, recluderet. Ita enim fore sperans, ut apertis ianuis hædum deuoraret. Ille autem materni edicti memor, malum euitauit. Prudentissime quidem et optime fabulam, quifquis tandem auctor fuerit, composuit. Vt enim in rebus humanis nihil est amicitia præstabilius, ita in amicitia, consilio bono reliquo omnia facillè cefferint.

Me uero uobis ex animo uelle, optimi pueri, uestrorumq; studiosissimum hactenus fuisse, & adhuc esse, non puto uel ignorare uel dubitare uos, Quo fit, ut fretus conscientia officij mei, uestro item candore adhortationem uestri instituerim, nihil dubitans, quin in optimam partem fitis accepturi. Cur enim repudiaretis consilium eius, quem amicissimum uobis esse creditis. Cogitare fortasse possitis, me uestro candori diffidere, cum tam prolixam instituerim præfationem. Sed non tam hoc spectauit, ut uos incitem

A4^r

PRAEFATIO.

incitem confilio rectè parere, cum sciam indolem uestram, quàm ut testatum facerem uobis, me ex animo ista facere ornandi uestri causa, studiaque uestra maximopere mihi cordi esse intelligeretis. Adhortaturus enim sum uos, ut in discendis litteris, ut coepistis, sedulo pergatis & perfetis, quibus discendis iam a clarissimo uiro, patre uestro destinati estis. Id autem, si commode facere uellem, texendum mihi effet εγκωμιου ampliſimum litterarum, ut illarum bonitate ingenia excitarem uestra.

Cæterum de dignitate litterarum dicere, ut equum effet, hoc potissimum tempore, quando honestæ res omnes & iacent & contemnuntur, difficile ualde, mihi præfertim, fuerit. Demosthenis alicuius eloquentia opus effet in hac re, qui stultis Atheniensibus persuaderet, quantum Rebuspublicis omnibus referat litteras conseruari, atque litteratorum ingenia excitari & alii, quem fortassis etiam non audirent, citius audituri nugæ alias, aut fabulam ωριονα σκιας.

Vos uero mecum & cum illis omnibus, qui communi etiam sensu non carent, sentire certo scio, nempe, cordi uobis esse litteras, quas scitis esse diuinum donum, nisi fortassis hoc negare uelitis, cognitionem linguarum donum Spiritus diuini esse, & linguas, nisi necessariæ fuissent ad cognitionem Euangelij, ad ædificationem Ecclesiæ, Apostolis. Deus opt. max. non dedisset, iam diuulgaturus in orbem magni illius consilij, ut Propheta uocat, prædicationem.

A4^v

PRAEFATIO.

Deinde litteris uel folis á multitudine imperita fe= iungimur, ne cum illa amufa cæcutiamus. Nam ut Græcus fenarius habet, γραμματων απειρ ου βλεπει βλεπων, ne etiam hallucinemur in re= bus omnibus tam facris quam prophanis iudicandis, ne ab aliorum tantum iudicio pendeamus, ut in con= ditionem aliquam diuinitus coniecti, cum laude & honore eam tueri pofimus. Breuiter, ne fimus & in Repub. adminiftranda, & in rebus facris iudican= dis κωφα προσωπα, quæ in Comœdia uocari fo= lent, &, ut Horatius inquit, Corpora sine pectore, dum neq; ius bene dicere, neq; cauffas iudicare, lites componere, & omnia, quæ in Repub. uel prima funt, præftare non poffumus. Quæ omnia infcitia & ex contemptu litterarum fieri, quis eft, qui ne= gare poffit?

Nam fi litteras pueri recte difceremus, leges nobis familiariter notas faceremus, ipfa quottidia= na poftea exercitatio nos fubinde acueret, ut fic ra= tionem adminiftrandæ Reipublicæ citius adfequere= mur tincti & dedolati ftudio pertinaci, cum legiffe= mus de furore & fæuitia ftultæ multitudinis, de mo= ribus improborum ciuium, quomodo fæpè turbas maximas in Repub. concire foleant, quomodo bo= nis inuideant, malos extollant, odio rerum fuarum omnia mutari ftudeant, cum egeftas facilè sine dam= no habeatur. Breuiter nullum effe fretum tam con= citatum, nullum Euripum tot motus, tantas, tam uarias habere agitationes fluctuum, quantas per= turbatio=

A5^r

PRAEFATIO.

turbationes, & quantos æftus habeat multitudo, ficut & uocat eam Horatius belluam multorum capitum. Et Euripides incendio publico nocentiozem & potentiozem uocat, ficut & defcripfit prudentiffime illum furorem & impetum indomitæ plebis Hefiodus in illa defcriptione Typhoei.

Ifta, inquam, fi legiffemus & ex hiftorijs cum facris tum prophanis intelligeremus, tum citius in teftina Reipub. mala propulfare & opprimere poffemus, citius publicum illud Reipub. incendiũ, multitudinem fcilicet imperitam, extingueremus atq; domaremus, animos & pectora dictis mulcendo, ut ille inquit, aut etiam fi res manus & uim poftulare, ut mature occurrere poffemus, ne latius diffeminaretur aut ferperet morbi contagio, Id quod M. Cicero prudentiffimus & optimus Conful in opprimenda Catilinaria factione egit, ne fcilicet patriam conflagraret, neue optimatibus exitium machinari, & bonis eorum manus afferre poffet, cum in ædes eorum irruiffet, id quod in animum induxerat fe facturum, ficut & fingit doctiffimus Poeta Homerus Therfitem immodice garrulum & futilem & nihil non in exercitu Græcorum mouentem fceptro ab Vlyffe coherceri & reprimi.

In fumma, fic Argi fierent magiftratus, qui præuiderent mala impendentia Reipub. & iam glifcentibus turbis tempeftiue mederi poffent. Quod tum demum fieret, fi exemplo Ciceronis impiam factionem Catilinariam diligenter obferuarent. Nam

A 5 in hoc

A5^v

PRAEFATIO.

in hoc demandata est eis cura Reipub. ut aduigilent,
 ut sint Episcopi Reipub. sicut Homerus uocat He=
 ctorem. Verum prudentia ad hanc rem opus est &
 uigilantia. Est enim sanctissime dictum ab Homero:
 β. ἰλιαδ. οὐ ζῆ ὠαννουχιου εὐδ εἰν βαληφορου
 ἀνδρα. Hoc est:

Tota nocte uirum regem dormire pudendum est,
 Cui populi, cuius commissa negotia curæ.

Maxima sint. Et Achilles cum acerbissime &
 uehementissime in Agamemnonem inueheret, arguit
 eum imprudentiæ, qui neq; consilij ualeat, neq; ma=
 la præuidere possit. Extat uenustissimus uersiculus:

α. λι. οὐδ ἐτι οἶδε νομοσαι ἀμα προσω ηἰ οπιασω ,
 οππωσοι πσα νηυσι σοοι μαχεοιν το ἀχαιο. h.e.

Huius enim tam lentus habet præcordia torpor,
 Vt neq; respiciat quæ præteriere, nec inde
 Prospiciat uentura, quibus rationibus obftet,
 Ne miseri Phrygio Marte absumantur Achiui.

Ista omnia, quæ dixi modo, ueriores magis ef=
 fe, atq; Apollinis oraculum, uel M. D. XXV. an=
 ni maximus tumultus facile comprobabit, ex quo
 merito doceri deberemus, quam rectissime sentiant
 illi omnes, qui de furore multitudinis multa litteris
 commendarunt, docti scilicet longo rerum usu. De=
 inde quantum referat multitudinem arte quadam
 & prudentia coherceri, idq; satis mature à fenato=
 ribus prudentibus. Vt enim incendium parum feli=
 citer extinctum maiore flamma reuiuiscit, Ita mul=
 titudo,

A6^r

PRAEFATIO.

titudo, nift primus impetus cam deftituat, aucti
 fubinde uiribus pro libidine animo obfequitur, non
 recufa uel facilitate magiftratum uel publica ui &
 legibus. Nam placide tractandam effe multitudi=
 nem cenfuerunt illi omnes referre, qui unquam de
 Repub. admimiftranda fcripferūt. Præftabat enim,
 ut Menenij Agrippe fuauiffima & fimpliciiffima
 oratione de membrorum & uentris diffenfione ad
 publicam Reipub. tranquillitatem conferuandam
 reuocati ab inftituto, allicerentur feditiofi ciues Ro=
 mani, quam ut multorum ciuium corpora utrinq;
 tam á fenatu, quám á plebis partibus interirent.
 Atq; hæc inclyta eft & admirabilis uirtus in prin=
 cipibus & illis omnibus, qui Rebufpub. præfunt,
 quam uolebat doceri fuos liberos Agefilaus, ἀρχειν
 ηας αρχεσθα.

Demum fortunabit etiam DEVS opt. max.
 adminiftrationem Reipublica, fi accefferit religio=
 nis ftudium, ne quis me hoc omiffurum effe putet.
 Nam benedictione rectorum fortunatur Ciuitas, in=
 quit Salomon. Illorum autem iamdudum & dam=
 nata & explofa fententia eft, qui fatius effe cenfent,
 ut fumma rerum fit penes imperitos, quam penes e=
 ruditos. Illi enim, quam inepte, quamq; impie fen=
 tiant, uel Talpæ apparcant. Nam quis demum eft,
 qui neget bonum & fapientem uirum, hoc eft, in quo
 eruditio cum pietate coniuncta eft, faluti effe Rei=
 publicæ, imò toti læpè prouinciæ, atq; ita etiam fe=
 licius Rempub. adminiftrari imperantibus bonis,
 quam

A6^v

PRAEFATIO.

quam malis, cum fæpè tota urbs, ut unius pietate conferuatur, ita unius alicuius flagitiosi peccata luit.

Notus est optimus uerficulus Hefiodi: ωλλακι ηας ξυμπασα ωολις κακδ ανδρα επαυρει.

Malos autem uoco contemptores litterarum, qui damnant cognitionem legum, iudicium de moribus, scientiam de æquo & bono, prudentiam in administranda Repub. quæ non uenit, nisi ex longo rerum usu, & multimoda uariorum exemplorum cognitione. Vt interim de sacris omnibus taceam, nosse rationem iustificationis, tenere capita religionis, posse de dogmatibus sacris statuere quod Apostolus uocat probationem Spirituum, quæ non minus necessaria est pijs omnibus, quàm est ipsa religio. Illos, inquam, malorum appellatione uenire uelim, ista omnia contemnentes, cum dona Dei sint. Quæ dona quifquis contemnit, ipsum donorum illorum datorem contemnat necesse est.

Neq; enim litteræ sunt, ut illi putant, stultæ quædam & aniles nugæ, opiniones quædam frigidæ, quibus occupati sunt ociosi quidam homines in umbra & ocio latitantes, sicut Socratem exagitat Aristophanes passus pulicum metientem, & μερμνοφροντημ esse in nescio quibus nugis indagandis, sed appellatione litterarum cognitionem rerum omnium complector, de moribus, eam Plato uocat τροπου. Deinde de rerum natura, quàm λογου Plato uocat, de qua tamen hactenus nondum dixi, quàm sit necessaria, siue sis consul, siue senator, priuatus

A7^r

PRAEFATIO.

uatits aliquis ciuis, siue agricola. Maior est omnino eius usus, quam ut uel credat uel existimet quilibet plebeius. Quid enim suauius, quid melius, quid denique; utilius & homine dignius, quam nosse ortus siderum, signa tempestatum & motuum caelestium rationem, quibus uidemus illa inferiora & conseruari & perdi, nisi ipsi nostra corpora, aut, quod minus est, ungues nostros non norimus, nisi negare uelimus calore folis omnia uegetari, uuas maturas fieri, nisi etiam negare uelimus aduri fegetes Syrio lucente, canes in rabiem uerti. Deinde uel inuiti fateamur necesse est, uentos alios alij esse nocentiores, alios alij salubriores & mitiores. Postremo omnibus nautis notissimum est, aestus maris uel accedere uel reciprocare ad motum Lunae & Solis. Quod cum ita sit, quis nisi demens damnabit cognitionem motuum caelestium, quos adeo exquisitae, adeo exacte descriperunt optimi uiri & uetustissimi, ut ne ullo modo errare possimus in illorum cognitione, ut ipsi non errant eundo.

Ad haec an hoc contemnendum putatis, peruidere, quo tempore arare conueniat, quando proficindendus sit ager, quando iterandus, item quod solum tertiationem requirat, quod non, quando ferendum sit, & quod femina quod solum recipiat, quando refecanda sit materies, & tota architecturae ratio optime comprehensa est in litteris, Item uniuersa ratio rerum militarium, quibus duobus quam non possit carere quaeuis Respub. etiam indoctissimus quisque

A7^v

PRAEFATIO.

quis; & litterarum insignis hostis fateatur necesse est. Accedit ad hoc, quod de uineis omnia sunt tam docte, tamq; optime praescripta, ut nos profus rationem colendarum uinearum ignorare uideamur collati cum doctorum hominum praecipis, de ferendis uineis, quonodo foecundentur, stercorentur, quando & quibus stercoreibus, quomodo uitij uitiu, quae innumera sunt, mederi possimus, quomodo putandae. Item, quomodo sint conferuandae fruges. Postremo quia Deus opt. max. ualitudinis nostrae, quam nobis non minus cueri praecipit, quam ut noluit nos ipsos nos interficere, habendam esse uoluit rationem, operae pretium modis omnibus facturi sumus, si in perdenda medicina, quam artem etiam pro conferuanda sanitate nostra reuelauit nobis, operam posuerimus, cum sacrae quoq; litterae nobis praecipiant, ut honoremus medicum, quem creauerit altissimus, a quo sit omnis medela. Et Homerus inquit, κτρου ανδρα ωλλωμ ανταξιου αλλωμ ειναι, neq; etiam temere. Nam uel haec prima est & summa Philosphiae naturalis cognitio. Habet enim cognitionem morborum, medicinis eorum, uirtutem herbarum, plantarum, gemmarum, constitutionemq; omnium corporum appositissime docet, & nescio quae innumera alia, quae si non intelligimus, putatis etiam appellatione hominum nos uenire, putatis etiam nos Deum ex creaturis nosse? putatis etiam nos regni nostri, in quod nos coniecit Deus diuitias intelligere? Ista, inquam, omnia nomenclaturae

A8^r

PRAEFATIO.

menclatura litterarum complecti oportet, quæ nift intelligamus aut fciamus, necesse eft nos penitus ca= cutire & nihil a talpis differre. Vt interim de Mu= fica, de Geometria, de Arithmetica nihil dicam, qui= bus non minus carere poffumus, quam pane, quo in= dies uefcimur.

Transgredior epiftolæ limites, intra quos con= fiftere deberem, cum alioqui breuem me futurum re= ceperim antea, fed indignitas rei, quod fcilicet tam multa hodie & iniufta, & praua fiunt moribus & dolor ille meus tam difertum me facit, cur tantum uerborum profundam in texendo litterarum enco= mio, quod tamen capita tantum uix perfringit re= rum, quid futurum effet, fi singularum artium ufum ampliffimum indicarem, charta citius, quam argu= mentum me defereret. Interim tam egregie contem= ptum fui ulcifcuntur litteræ, imò Deus ipfe ulfici= tur, ut illi omnes, qui litteras contemnunt & perfe= quuntur, infignibus quibusdam uicijs foleant labo= rare, nec aliud eft, quo uirtutes fuas & egregia fa= cinora poßint declarare, quam infigniter litteras infectando, atq; utinã illi a uitijs æque abftinerent, ut a litteris. Interim fit tamen, quod Perſius inquit, ut uirtutem uideant, intabefcantqû relictæ.

In fumma autem non aliud mihi perſuadebit quifquam alius, quam ut Helena Troianis, fic con= temptus & neglectus litterarum cauffa peftis atq; exitij eft Rebuspub. Verum ifta non apparent, nec credit cerdo aut plebeius quiſq; Nam ut bonitatem & ufum

A8^v

PRAEFATIO.

& uſum litterarum non uident imperiti, qui de uirtute & honeſtate omni corrupte iudicant, alioqui ſi cernerentur oculis iſta, mirabiles amores, ut ait Plato, excitarent. Vt ergo bonitatem litterarum non uident, ita nec iacturam maximam ſentiunt, quæ non poteſt non uenire ex contemptu litterarum. Intus autem, intus eſt equus Troianus, quod non uident, niſi prudentes, piſ & boni, quos tamen ſtulta multitudo dolum ſubeſſe monentes cõtemnit impulſore Sathana, in ſuam tamen maximam perniciem. Quid enim aliud agit Sathan iſto inſigni optimarũ litterarum contemptu, quem hoc tempore multorum animis indidit, quam ut puerorum ingenia negligantur, & ora tenera & balba non figurentur, mores non formentur, pectora religionis agnitione non imbuantur, ut diſcant timere Deum & fidere Deo. Deinde ut linguæ optimum diuini ſpiritus donum, neglectæ & contemptæ iaceant, impiæq; doctrinæ & hærefes omnes citius ſuboriantur & uires accipiant, cum non ſint, qui contra latrare poſſint, qui Doctores impios poſſint εωιςομιζειν, ut Apoſtolico uerbo utar. Quam iſta dicam non temere, uel noſtra iſta plus fatis periculofa tempora declarant, in quibus uarie de apertis uerbis Dei quidam argutantur, non ſine magno & doctorum hominum & multitudinis applauſu, ad quam etiam ſe uenditant.

Dixi de bonitate & uſu litterarum, quantum per inopiam ingenij mei potui, & quantum putabam

B1^r

PRAEFATIO.

bam fatis esse huic nostro instituto. Neque enim hoc acturus eram, ut de litteris scriberem, sed ut uos ad discendas litteras adhortarer, id quod puto me iam fecisse, cum tantum uerborum in laude litterarum consumpserim, ut iam porro non esset opus prolixâ illis omnibus adhortationem subijcere, nisi turpe esset, ita me mei obliuisci, qui uos ad discendas litteras non adhortarer, quod tamen me facturum esse receperim, & de usu tantum litterarum dicerem. Pergam igitur ad propositam mihi metam contendere, ne, dum amphoram instituerim, exeat urceus, ut Horatiano prouerbio utar. Puto autem uos iam captos & accensos litterarum bonitate, ut nihil putetis esse in rebus humanis magis necessarium, Solem è mundo tollere, qui eruditionem, hoc est, iudicium de omnibus rebus uolunt è medio sublatam. Multis locis utimur igni, & aqua, & tantus est illorum usus, ut non possimus illi carere, non minorem usum litterarum esse mihi profusè persuadeo in constituendis, administrandis, & conferuendis Rebus publicis omnibus, item in conferuendis sacris.

Quod cum ita sit, sicut non dubito uos meae sententiae haud grauatim subscripturos esse, æquum est, ut litteras diuinum donum amplectamini, exoculemini, omnibusque; neruis eo contendatis, ut in illis discendis plurimum operæ ponatis, nihil dubitantes, quin gratum Deo sitis facturi officium. Præterquam enim, quod hec uestra uocatio sit, ut litterae perdiscatis, maiorem etiam curam adhibendam in

B illis

B1^v

PRAEFATIO.

illis perdificendis cenfeo, cum diuinum donum fit, id quod neminem negare posse datem. Nam uidemus his nostris temporibus, quibus pro ineffabili sua misericordia & clementia Deus opt. max. cognitionē uerbi reuelauit, simul etiam litterus nobis esse reditas, quæ multos annos barbarie & sophisticis neuijs obrutæ iacuerant neglectæ, ut & nomen illarum uix noueramus. Ita autem sunt nobis redditæ, ut iam non immerito Mufas ad nos Germanos ex Italia commigralle aufim affirmare, cum in omni artium genere, in omnibus lingnis ita iam excellant profeffores, ut Italos cum nostris nullo modo conferri posse putem.

Ne igitur ingrati fitis Deo, agnofcite diuinum donum, conemini ingenium excolere exuta barbarie, facturi in hoc gratum Deo officium. Ita etiam profuturi eftis poltea patriæ, parentibus, amicis, quibus bonam uitæ noftræ partem debemus. Nam rectifime & optime dixit Plato, non folum nobis nos esse natos, fed ortus noftri partem patriam fibi uendicare, partem amicos, ficut & omnes gentes rontra naturam esse cenfuerunt, ita uitam inftituere, ne quid in cōmune conferamus, ne nos alijs utendos præbeamus, cum defcrimus, quod tueri debemus. Nam fic deferitur uitæ focietas, quæ nifi fit, profus homo ex homine tollitur. Neq; enim communis hominum focietas tum tantum læditur, cum cauetis, ne quem uioletis, ne alteri aliquid detrahatis, ne cui faciatis iniuriam, fed tum etiam, cum nihil confera=

B2^r

PRAEFATIO.

conferatis in eam studij, nihil operæ. Patriæ quomodo utiliores esse possitis non uideo, quam si uirtutibus ornati eam quoque; ornetis, si uestra opera uel domi uel foris uti possit in administranda Reipub. Illi multum grati sunt patriæ, qui ciues cum sint, parati sunt etiam uitam pro salute patriæ in discrimen uocare. At hac uirtute multi celebres facti sunt, multi etiam in numerum Deorum adsciti. Sed quantum putatis uos profuturos esse patriæ, cum non solum corpore, sed & animo, hoc est, consilij & prudentia uos dederitis utendos.

Eft quidem facinus pro patria occumbere, sed καθωρτομα est, patriam consilio, prudentia in administranda Reipub. Denique; etiam manibus, si opus sit, iuuare ac tueri. Videbat hoc, quam interesset inter hæc duo, Agamemnon rex, cum optaret sibi decem Nestores συμφραδ μοναε, quod si accideret non dubitabat, quum breui esset Troia peritura. In hoc etiam omnium eruditorum literis celebratus est Vlyffes, quod scientia rei militaris coniuncta fuerit cum prudentia & bonis consilij, Ideo non Aiace, non Achillem Poeta Homerus, sed Vlyffem ωλιπορθου, hoc est, euerforem urbium uocauit, uolens indicare plus illum consilio, quam ui, in euertendis urbibus, in gerendis bellis ualuisse, ita etiam plurima effecisse.

Tales uos quoque; patriæ fueritis, si in discendis litteris perrexeritis, si expectationem illam de uestris ingenij, quam in patris uestri, amicorumque; uestro-

B2^v

PRAEFATIO.

rum animis concitatis, conabimini nō solum æquare, sed & superare. Et nist hoc faciatis, facitis parentibus uestris maximam iniuriam, qui uos omnibus curis soluunt, labori nunquam parcunt rei feruientes, conterunt in quærendo uitam, ut ea parent uobis, quæ ad cultum & ad uictum suppeditent, ut tandem ad altiora euecti hunc fructum pro labore à uobis ferant, ut honori illis sitis, ut patrijs in uobis potiri commodis possit pater uester, quem æquum est, ut non dedecoretis, sed magis nobilitetis, ut tanti uiri filij merito cum laude possitis & agnosci & uocari.

Id ut fieri possit, uos facile præstare potestis, cum in ea schola hoc tempore sitis, ubi optimæ disciplinæ omnes, sacra item tam caste & exquisite docentur & tractantur, & à talibus Doctoribus, ut nist ipsi uobis deesse uelitis, ita ad uestros parentes confirmati redire potestis facile, ne & oleum & operam, ut prouerbio dici solet, perdidisse uideamini, & ne cum in scholam tanquam ad mercaturam bonarum litterarum quotidie eatis, inanes inde redeatis. Nota est elegantissima Vlysis ad Græcos duces abitionem à Troia adornantes oratio, in qua adhortatur Principes, ut persistant, ne traiciant tam turpiter infectis rebus exercitum in Græciam, maxime cum tam diutino decennali bello erant mirabiliter & afflicti & confecti. Idem uobis dictum putate, uidete, ne dedecoretis & urbis auctoritatem & magistrum uestri, cuius & mores & eruditionem,
si non

B3^r

PRAEFATIO.

ſi non ſuperare poſſitis, tamen æquare conemini, & quod Vlyſſes dixit, idem ſemper tanquam Apollinis oraculum in animum reuocate, ἀχροντοιδηροντε μενειν, κενεοντε νεεοθα. Quem uerſum Eobanus Heſſus ſic reddidit:

Verum turpe, domum poſt tot durata reuerti
Tempora, & exhaustos diuturna per arma labores
Haud quaquam rebus ſperato fine peractis.

Demofthenes in illa nobili ωρι ζεφανδ oratione, cum conferret ſuam & Aelchinis priuatam uitam & mores, non putauit infimam laudem eſſe ſuam, ſe in ludum litterarium honeſtum iuiſſe. Et latinus noſter Demofthenes. M. Cicero non parui momenti eſſe arbitratus eſt, cum ad perdifeendam Philoſophiam filium ualde paterne adhortaretur, eſſe eum Athenis, & habere Cratippum magiſtrũ. Vos itaq;, cum mihi propter ſingularem familiaritatem optimi ueſtri patris uere filiorum loco ſitis, non poſſum mihi temperare, quin uos eodem modo ad ſtudium litterarum excitem, ut meminereſtis non in infimam, fortunam collocandum eſſe, ſed in ſummam, uos in honeſto ludo diſcere, quam laudem putabat ille ſibi maximam. Item uobis iſtum præceptorem contigiſſe, cuius uos nunquam pœnitere poterit. Videte ne ipſum ueſtri pœniteat, quod tum fiet, ſi non connitemini animo & labore contenderitis, cum omnia á ueſtris parentibus uobis ſint ſuppeditata, ne uobis deſuiſſe uideamini. Id eo libentius uos facere conuenit, quòd non tam uobis, aut parentibus

B 3 ueſtris

B3^v

PRAEFATIO.

uestris honori futurum est, si eruditi euadatis, quam multis ciuibus, & toti patriæ.

Videte igitur, in qualem militiam coniecti sitis, non uobis militatis, nõ uestrum commodum tantum spectandum est, sed multorum, quibus postea obnoxij fietis, quibus iam operam uestram promittitis, ut ea postea quam liberrime utantur. Vestrum est, ne spem illorum fallatis. Alioqui litteras, nisi hoc ageritis, ut multis prodessetis, infelicissime disceritis, & uobis tantum, non patriæ, non parentibus uestris, non amicis uiueritis, quæ uita tantum abest, ut ab ullo probari possit, ut & contra naturam esse uideatur, quæ ita ita mutua quadam lege, hoc est, necessitudine quadam officiorum coniunxit, ut alter alterius ope semper utatur. Breuiter, ut mutuam operam præstemus nobis inuicem.

Iam si esset mihi dicendum, quæ commoda redirent uestræ patriæ & uestris omnibus ex singulis artibus, uereor ut chartæ me deficerent, ex uno tantum, tanquam ex unguibus Leonem, ut prouerbio dici solet, reliqua licebit æstimare. M. Cicero ædes Iure confulti uocat publicum ciuitatis oraculum. Ita uos uestris ciuibus, si in artibus & in primis in discendis legibus operam nauaueritis, tanquam uates aliquis, & tanquam portus, in quo diu iactatis & uarie uexatis á tempestatum ui liceat tandem conquietcere, haud dubie futuri estis.

Illud non cenfeo opus esse monitu, præfertim apud uos, ut caueatis praua fodalitia, ut modesti sitis, ut

B4^r

PRAEFATIO.

tis, ut uoluptates omnes, blandissimas illas domi-
nas, tanquam uenenum refugiatis, cum sint, ut Pla-
to dixit, efca malorum, hoc est, illarum illecebris
nō aliter capi homines, quā hamo pisces. Non du-
bito enim uos legere multa in Homero, qui
fingit ad cantum Syrenarum obstruere aures suas
Vlyffem, ne exaudiat illarum suauis cantillationes,
ne permoneatur illarum blandicijs, & ut tempera-
rit sibi à Circeis poculis, ne biberet illa, alioqui non
aliter fuisset turpis & excors, non aliter in beluam
aliquam, uel immanem aprum, uel urfam, aut im-
mundam fuem fuisset immutatus, atq; ipfius focij, qui
iftis illecebris capiebantur. Noti sunt hac de re ele-
gantissimi Horatiani uerficuli, lib. 1. Epist. 2. Epist.
Sirenum uoces & Circes pocula nosti,
Quæ si cum focijs ftultus cupidusq; bibisset,
Sub domina meretrice fuisset turpis & excors.
Vixisset canis immundus, uel amica luto, fus.
Sed quid attinet diu ea in re immorari, uel Hefiodus
unus indicat, quam sint ab ocio, a uoluptatibus om-
nibus alienæ Mufæ, in illis uerficulis, quos etiam
M. Cicero dignos censuit, quos Leptæ suo propo-
neret ediscendos. Quare neq; ego uerebor uobis
ediscendos proponere,
της δ αρετης ιδ ρωτα θεοι προπαροιθεν εθηκαμ
αθανα τοι, μακρος δε ηι ορθι οιμος εω αν τημ,
και τρηχυσ το τρωτου. επημ δ εις ακρου ικκαι,
ρικιδικ δ ηπειτα ωελει χαλεπητερ εδσα.

B 4 Quos

B4^v

PRAEFATIO.

Quos uerficulos Erafmus ita uertit, adiectit
 præcedentibus duobus uerfibus,
 Omnino uitium facile eft contingere cuiuis
 Eft uia ad id breuis, & uicina in fede moratur.
 Contra uirtutem fudoribus undiq; diui
 Præfepere & longus ad hanc perq; ardua callis
 Afper & eft primum, fed ubi alta cacumina uictor
 Contigeris, iam fit facilis licet ardua dudum.
 At præterquam quod difficilis eft Mufarum
 uia, Deus alioqui maxime odit ocium. Videte ergo,
 ut diligenter fpartam, quam nacti eftis, ornetis, ut
 fedulo & magna cura uocationi uestræ inferuiatis.
 Hoc enim requirit à nobis Deus. Sicut enim omnes
 creaturæ, & omnes beftiæ parent illi fenfui, quem à
 Deo acceperunt, Ita æquum eft etiam nos homines
 parere, ut ultro & propter uoluntatem Dei labo=
 remus, idq; magno ftudio, atq; indefatigabili feduli=
 tate fieri debet. Idem fi uos in difcendo feceritis, afpi=
 rabit Deus ueftris ftudijs, & fortunabit ea, iuxta
 Pfalmum, Beatus es, & bene tibi eft. Nam nift Do=
 minus fortunet laborem & ftudia noftra, tum nihil
 fit, infelicißime difcuntur omnia.
 Cæterum, quomodo feliciter in difcendis litte=
 ris uerfari poßitis, & quid in uniuerfum in tracta=
 tione litterarum fpectandum fit, qua ratione difcen=
 dum fit, nõ opus effe puto uos admoneri. Neq; enim
 arbitror præceptorem ueftrum uirum doctißimum
 & patrem arctißima familiaritate mihi cõiunctum
 hoc ne=

B5^r

PRAEFATIO.

hoc negligere, qui ad Iuris Scientiam adiunxit tantum studium Christianae doctrinae, ut eam & intelligat optime & summa pretate colat. Vt nihil dicam de Musica, in qua ita excellit, ut infar Orphei suo cantu suavisimo saxa & pecudes, hoc est, homines feros & disciplinae expertes ad humaniorem uiuenti rationem reuocare possit. Quid dicam de pomarijs & hortis, in quibus infar Laertis patris Vlyffis molestias, quas ex mole negociorum forensium coepit, lenire solet. Et ut nihil hac de re praeciperet uobis pater, tamen sunt multa honestissima hac de re doctorum hominum praecipua. Extat eruditissima simul & elegantissima Rodolphi Agricolae epistola, in qua uir ille summus ita complexus est totam studiorum omnium rationem, ut qui aliquid aliud aut melius, aut magis necessarium addendum esse putet, is non simpliciter mihi ineptire uideatur, non dicam insanire, & nihil aliud agere illum iudicem, qui aliquid addere uelit, quam si uel ab Aristide clarissimo pictore, qui etiam animum & ἠθῆ in picturis suis expressisse dicitur, uel a Durerio, ut nostris exemplis utar, pictae & omnibus numeris absolutae imagini inepta, & ad rem nihil facientia ἀσποργα quaedam addere uellet. Extat & oratio Arnoldi Burenij ad Reuerendiss. Episcopum Monasteriensis, de scholis litterarijs constitutendis, in quibus semper Ecclesiae Dei feminarum fuerunt. Ea igitur duo scripta exigo a uobis, ut summa cura legatis, ut quam familiarissima uobis fiant. Nam ad formanda

B5^v

PRAEFATIO.

ſtudia, corrigendaq; uix aliud his duobus ſcriptis legetis accommodatius.

Vnum tantum præceptum addere libet, ut utiſque, ita etiam omnibus diſcentibus uel inprimis neceſſarium. Videte omnibus modis, ne nondum perpolitum primis rudimentis, ſtatim ad ſublimia peruolatis, quod á uobis par eſt, ut uel publica neceſſitas impetret. Video enim, quantam ruinam deniq; tracturus ſit ſecum hic error multorum noſtro hoc ſeculo, qui cum uix a limine litteras, ſalutauerunt, ſtatim admouent animum ad ſtudium iuris, aut Medicinæ, aut ſimiles profeſſiones alias, quæ omnes inſe feliciffime diſcuntur ab illis omnibus, qui antea ſe & dicendo & ſcribendo non diligentiffime exercuerunt. Nam Deum immortalem quid confeſcaturi ſunt non bens iacto fundamento, & ubi dicendo & ſcribendo ſe non exercuerunt. Nam ubi ſtyli exercitium neglexerint, non poterunt etiam magno conatu cogitata proloqui, & ut intelligant utcuq; artem ſuam, quam didicerunt, non poterunt tamen commode & ordine quodam de illa ipſa arte citra ambiguitatem differere, nec docere alios, ſeu artem ſuam cum dignitate profiteri.

Illos quidam eruditiſſimus uir faceta ſane & iucunda fabula perſtrinxit. Fuiſſe quendam morionem, qui in heri culinam ligna ſolitus ſit ferre, eum conſueuiſſe ex infima ſemper ſtrue ea reuellere, quæ moueri, ſine magno negotio non poterant, illum interrogatum cur id faceret? reſpondiſſe, ſe difficillimam

B6^r

PRAEFATIO.

cillimam laboris partem primum conficere, summa illa facilius moueri, nec uidebat stultus homo, quantum referret singula ordine tollere. Huius mihi perfimiles uidentur, qui fastiditis primis artibus & elementis puerilibus, ad summa statim se praecipitant. Nam ita augetur illis discendi labor, & incōmodius postea omnia tractantur, nec se á barbarie unquam poterunt afferere. Nec dissimiles illi etiam sunt, qui se tamen egregie sapere putant, & suo iudicio uel soli subscribunt, qui á praëceptoribus exigunt, ut pueri, qui sunt adhuc ab omni eruditione alienissimi, qui nondū uel Grammaticas praëceptiones sunt affecti, & Græca & Hebræa & Latina, si Dijs placet, simul doceantur. Illi quam inepte, quamque stulte iudicent, aliorum esto iudicium, & uel ista exempla uos adhortentur, ut recte & fideliter discatis. Nam alioqui homine imperito nunquam quicquam est miustius.

Habetis, optimi pueri, adhortationem meam, si non elegantem aut bonam, tamen uerbofam, in qua si quid est, quod bene & prudenter uos admonet, æquum est, ut obsequamini, aut si omnino omnia frigent, tamen studium meum erga uos laudem merebitur, qui uobis tam optime uelim confultum ex animo. Et si nulla alia ratione ad discendas litteras permouemini, tamen hac alliceamini, ut cogitetis tantum praëtare hominem eruditum homini rudi & barbaro, quantum sanus mente furore percito praëtat, & uidens cæco. Notus est
fenarius

B6^v

PRAEFATIO.

fenarius Græcus, ο γραμματων απειρ ου
 βλεπει βλεπων, & facite, ut amor uirtutis apud
 uos ualuisse uideatur, curateq;, ut aliqua uestra fa=
 ma ad pofteros quoq; dimanet. Ad hanc autem rem,
 fi ullæ artes aliæ, litteræ uel imprimis tanquam in=
 ftrumentum quoddam ad confequendam gloriam ef=
 fe poterunt, uobis quoq; dictum putate, quod ad Te=
 lemachum dicitur:

αλκιμος εδ ινα τις σε κι οψιγονων ευ ευτη.

Tranfmitto uobis etiam Bucolica Virgilij ger=
 manice á me utcunq; reddita, qui labor etfi puerilis
 uideatur, tamen magnum fructum uestris ftudijs al=
 laturus eft, & fpero patri ueftro hanc significatio=
 nem mei erga uos ftudij gratam futuram. His ua=
 lete in Chrifto cum honeftiffimis ueftis parentibus.
 Datæ ex præpofitura Lyffena in ditione
 VVeiffenfeldenft fita. Anno falut. M. D. LXVII.
 die V. Februarij, quo ante 123. annos Me=
 diolanum a Francifco Sfortia poft
 longam obfidionem ca=
 ptum eft.

Prima